

ВІДГУК

офіційного опонента на дисертаційне дослідження

Лю Янь «Психологічні бар'єри в розвитку творчих здібностей

молодших підлітків»

поданої на здобуття наукового ступеня кандидата психологічних наук за спеціальністю 19.00.07 – педагогічна та вікова психологія

Актуальність та важливість дослідження поставленої проблеми обумовлена сучасним станом психологічної науки та системи освіти, в яких головна роль відводиться розвитку творчої особистості. Особливого значення набуває вивчення психологічних бар'єрів як перешкод в розвитку творчих здібностей в підлітковому віці, а також розробка і впровадження тренінгових засобів та прийомів їх подолання.

Дисертаційне дослідження Лю Янь присвячено актуальній проблемі педагогічної та вікової психології – дослідження ролі психологічних бар'єрів в розвитку творчих здібностей в молодшому підлітковому віці. Суттєвим аспектом означеної проблеми є питання визначення психологічних бар'єрів як перешкод розвитку творчих здібностей та засоби їх подолання, адже своєчасне виявлення бар'єрів, зокрема психологічних, в розвитку творчих здібностей та їх усунення сприяють подальшому розвитку творчості особистості.

Свідченням актуальності дисертаційного дослідження є також і те, що воно виконано відповідно до наукової програми кафедри психології розвитку і соціальних комунікацій «Рекреаційна психологія дитинства», що входить до тематичного плану Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського» (номер державної реєстрації 0117U000111). Тема дисертації затверджена вченою радою Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського» (протокол № 3 від 23.10.2015 року). Автором досліджувалися психологічні бар'єри в розвитку творчих здібностей

молодших підлітків, а також розроблялися засоби розвитку творчих здібностей та подолання психологічних бар'єрів.

Методологічні засади дослідження відповідають його предметному спрямуванню. Здійснений у роботі теоретичний аналіз наукової літератури дозволив автору чітко сформулювати предмет і об'єкт дисертаційного дослідження, визначити завдання та розробити систему емпіричного дослідження. Метою роботи виступає вивчення психологічних бар'єрів у розвитку творчих здібностей молодших підлітків; розробка психолого-корекційних засобів розвитку цих здібностей та усунення небажаних їх проявів у цьому процесі.

Дисертаційна робота має чітку структуру та взаємоузгодженість ключових компонентів – об'єкта, предмета, мети, завдань, висновків дослідження, що детерміновані основним текстом дисертації. Це надає їй цілісності і завершеності. Логічну послідовність становлять три розділи.

Слід зазначити ґрунтовність теоретичного аналізу проблеми дослідження, логічність побудови першого розділу дисертаційної роботи. Автором проведено теоретичний аналіз з означеної проблеми і узагальнено існуючі у психологічній науці підходи до вивчення психологічних бар'єрів, їх механізмів, видів та критеріїв оцінювання. Вивчено також особливості розвитку творчих здібностей в підлітковому віці, визначено сензитивні періоди та чинники розвитку творчих здібностей в онтогенезі. Проведений автором теоретичний аналіз літератури дав можливість зробити висновок, що практично недослідженою залишається проблема ролі психологічних бар'єрів в розвитку творчих здібностей в молодшому підлітковому віці.

Означені теоретичні засади дозволили авторові розробити систему емпіричного дослідження. Дисертантом використано комплекс емпіричних та теоретичних методів, які відповідають темі дослідження, а також сучасні методи математичної обробки даних. Отримані в емпіричному дослідженні результати мають практичне значення, оскільки поширюють та поглиблюють уявлення про особливості функціонування структурних компонентів творчих

здібностей на різних етапах підліткового віку, зокрема, у молодшому підлітковому віці; роль психологічних бар'єрів в розвитку творчих здібностей у молодших підлітків. Для вивчення взаємозв'язків творчих здібностей з індивідуально-особистісними характеристиками та психологічними бар'єрами було проведено кореляційний аналіз і з'ясовано тенденції у структуризації взаємозв'язків означених компонентів. Визначено відмінності в розподілі показників творчих здібностей у молодших підлітків української та китайської вибірок, а також відмінності в прояву тривожності та психологічних бар'єрів.

Особливу увагу привертає третій розділ, в якому представлено опис розвивального експерименту та сам психологічний тренінг з профілактики виникнення та усунення психологічних бар'єрів в розвитку творчих здібностей у молодших підлітків української вибірки. У цьому розділі дисертантом представлено принципи та напрямки побудови психологічного тренінгу, обґрунтовані методи та задачі, структура та зміст тренінгових занять, а також результати апробації тренінгу.

Розвивальний експеримент дослідження дав можливість отримати результати щодо визначення ефективності використання розробленої системи психологічного сприяння розвитку творчих здібностей та подолання психологічних бар'єрів в молодшому підлітковому віці. В результаті апробації тренінгу були виявлені достовірні позитивні кількісні та якісні зміни показників творчих здібностей в експериментальній групі; відбулося зростання рівня розвитку структурних компонентів творчих здібностей, а саме: продуктивності висунення візуальних гіпотез та конструктивної активності. Відбулися зміни і в показниках індивідуально-особистісних характеристик у молодших підлітків експериментальної групи, а саме зниження рівня прояву страхів, недовіри та тривоги, деяке зниження конформізму та банальності, збільшення рішучості та прояв творчого підходу до вирішення завдання.

Наведені результати емпіричного дослідження та розвивального експерименту роблять дослідження Лю Янь ґрунтовним, оригінальним, самостійним і завершеним. Дисертаційна робота виконана на достатньо високому науково-теоретичному рівні, містить кваліфіковано розроблену систему дослідження, яка спирається на положення педагогічної та вікової психології.

Висновки викладено послідовно, чітко і змістовно. Вони відображають основні теоретичні та експериментальні здобутки дослідження. Автореферат відповідає основному змісту дисертаційної роботи. Результати дисертації представлені у 8 наукових статтях, 3 з яких у фахових виданнях, 2 статті у зарубіжних наукових виданнях і відповідають темі дослідження.

Наукове дослідження Лю Янь безперечно має наукову новизну, яка полягає в поглибленні уявлень про психологічні бар'єри та їх ролі в розвитку творчих здібностей, а саме показано, що психологічний бар'єр у розвитку творчих здібностей молодших підлітків є складним психічним станом особистості, який базується на динамічному поєднанні мотиваційних, емоційних, когнітивних та вольових станів.

Дослідження має вагоме практичне значення, яке визначається можливістю використання системи психологічного сприяння подолання психологічних бар'єрів у розвитку творчих здібностей молодших підлітків. Результати дослідження можуть бути використані в курсах викладання педагогічної та вікової психології, психології творчості; у системі вищої освіти з метою формування готовності майбутніх психологів до використання розроблених тренінгових програм у роботі з психологічними бар'єрами та розвитком творчих здібностей, а також у роботі практичних психологів закладів освіти та рекреаційних закладів.

Теоретико-емпіричне обґрунтування вихідних положень дисертації дослідження, відповідність використовуваних методів меті і завданням дослідження, поєднання кількісного та якісного аналізу емпіричних даних, використання методів математико-статистичної обробки результатів,

репрезентативність вибірки дозволяють зробити висновок, що отримані результати є достовірними.

Представлений у дисертації матеріал, детальні висновки не викликають заперечень. Водночас доцільно висловити деякі зауваження та побажання:

1. На сторінці 18 дисертаційної роботи написано, що у молодших підлітків спостерігаються психологічні бар'єри перед можливістю залучення до творчої діяльності. В наступному реченні читаємо, що психологічні бар'єри зустрічаються в розвитку творчих здібностей молодших підлітків. Вважаю, потрібно пояснити співвідношення між цими двома випадками прояву психологічних бар'єрів у молодших підлітків.

2. Текст наукового дослідження дещо перевантажений рисунками і таблицями, частину яких варто було б перенести у додатки (розділ 2), а сам зміст дисертації подекуди вимагає більш лаконічного і точного формулювання та ущільнення.

3. У третьому розділі вказується, що система психологічного тренінгу, яка спрямована на подолання психологічних бар'єрів в розвитку творчих здібностей у молодших підлітків, розроблена з урахуванням особливостей перебування досліджуваних в рекреаційному закладі. Проте в роботі недостатньо уваги приділено розкриттю особливостей рекреаційного середовища, яке має значний вплив на психоемоційне відновлення підлітків в цей період.

4. Вважаю, що в деяких задачах тренінгу слід було б детальніше описати, чому саме такий інструментарій обраний для її рішення.

5. Попри загальну орфографічну та стилістичну вивіреність дисертаційної роботи, у тексті зустрічаються окремі мовностилістичні неточності.

Утім, указані зауваження й побажання суттєво не впливають на загальну позитивну оцінку наукового дослідження Лю Янь.

На основі проведеного аналізу роботи можна стверджувати, що дисертаційна робота Лю Янь є цілісним завершеним дослідженням, що має

наукову новизну, теоретичне та практичне значення, містить результати, які є важливими як для науковців, так і для практиків. Оpubліковані наукові праці здобувача повністю відображають основні положення дисертації. Це в сукупності дає підстави для висновку про те, що дисертація «Психологічні бар'єри в розвитку творчих здібностей молодших підлітків» як за змістом, так і за оформленням повністю відповідає вимогам «Порядку присудження наукових ступенів», затвердженого відповідною Постановою Кабінетів Міністрів України від 24 липня 2013 року № 567 та паспорту спеціальності 19.00.07 - педагогічна та вікова психологія, а її автор заслуговує на присудження наукового ступеня кандидата психологічних наук.

Офіційний опонент –

Доктор психологічних наук, професор,
професор кафедри психології
Запорізького національного університету
Заслужений працівник освіти України

Н. Ф. Шевченко

Вчений секретар

О. А. Проценко

Підпис *Шевченко*
засвідчую *Н. Ф.*

НАЧАЛЬНИК
ВІДДІЛУ КАДРІВ

